

Písmo svaté – Bible – je řecké slovo, jež znamená “kniha”. Pod tímto názvem ji zná celý svět. Je základním zdrojem víry a učení křesťanů – je jedinečná. Žádný jiný text nebyl ve starověku tak hojně opisován. Proč takový zájem? Protože se z ní četlo při křesťanských bohoslužbách a shromážděních. Ačkoli posluchači byli vesměs ngramotní, rádi ji poslouchali čtenou, i výklad, který následoval.

Bible má mnoho autorů. Nejstarší texty jsou z prvního tisíciletí před Kristem – to je Starý zákon. A nejmladší? To jsou epištoly – dopisy psané někdy až na počátku druhého století po Kristu. Bible tedy vznikala v průběhu 1200 let. Starý zákon má 39 knih a je napsán hebrejsky s výjimkou několika kapitol psaných aramejsky. Následuje 13 knih deuterokanonických – Apokryfy. Patří do období Starého zákona. Nový zákon má 27 knih. Jsou to čtyři evangelia: Matouše, Marka, Lukáše a Jana a pak dopisy – epištoly apoštolů. Jsou napsány řecky. Celkem to je 79 knih – malá knihovna. Bible obsahuje množství literárních žánrů – příběhy, dějinné záznamy, básně, písně, modlitby, bohoslužebné předpisy, právní nařízení, přísloví, oběžníky, vzpomínky na minulost a výhledy do budoucnosti. Navzdory této rozmanitosti tvoří knihy Bible jednotný celek, o němž za dvě tisíciletí křesťanské církve nikdo nepochyboval.

Od prvopočátku se Bible překládala. Největší autoritu získal překlad církevního otce Hieronyma – Jeronýma, který vznikl v Betlémě na přelomu 4. a 5. století po Kristu. Byl to překlad do latiny, nazvaný Vulgata. Že latinský text byl obyčejným lidem nesrozumitelný, moc nevadilo. Byli ngramotní a kněží tu byli od toho, aby jim zvěst přeložili a vyložili. Když v roce 863 přišli na Velkou Moravu věrozvěstové Cyril a Metoděj, byli dobře připraveni. Naučili se jazyk Slovanů, tehdy ještě společný všem slovanským národům, i našim předkům. Protože byli velice vzdělání, vytvořili pro Slovanů písmo Hlaholici. A do staroslověnského jazyka přeložili části evangelií, některé žalmy a modlitby. Metoděj později pořídil celý překlad Bible do staroslověnštiny a tento text se pak opisoval.

V té době se staroslověnština rozhodnutím papeže stala jedním ze čtyř posvátných jazyků (spolu s hebrejštinou, řečtinou a latinou). Všechny východoevropské národy tento text podnes používají. Pravoslavné církve ve východní Evropě používají staroslověnštinu jako liturgický jazyk.

U nás byla posléze byzantská misie potlačena, a tak byly bohoslužby-mše čteny a slouženy z Vulgáty – latinsky.

Knihy a Bible se rozšiřovaly výhradně opisováním, což bylo nejen nákladné, ale také zdlouhavé. Psát uměli výhradně příslušníci duchovenstva, takže knihy opisovali mniši v kláštorech většinou na objednávku. Opsání Bible trvalo nejméně dva roky. Bohatý člověk, který vlastnil dvě nebo tři knihy, už platil za vzdělance. Vydátnou pomocí byl Gutenbergův vynález knihtisku. Postupně se začaly zakládat a šířit tiskárny. Nejdříve v Německu, ale Čechy nezůstaly pozadu. První tiskárna byla založena roku 1468 v Plzni, další v roce 1504 v Mladé Boleslavi.

Jednota Bratrská nám zanechala mnoho památek – jednou z nich je Bible Kralická. Po svém založení 1. března 1457, kdy se Jednota oddělila od církve podobojí (husitské), se soustřeďovala pod vlivem Lukáše Pražského jen na četbu Písma svatého, zvláště Nového zákona. Ale po nástupu Jana Blahoslava začala nová etapa s důrazem na hlubší vzdělání a usilování o překlad Písma svatého z originálu. To se později podařilo. Jan Blahoslav stojí na počátku vzniku Bible Kralické. Sám přeložil Nový zákon.

O nepřátelství k Jednotě Bratrské svědčí mandát (“proti lotrům kacířským”) Ludvíka Jagellonského – českého krále, který prohlásil, že nemíní Jednotu trpět. Další mandát (“proti všem novotám náboženským”) vydal císař Rudolf II, který ale za 32 let v roce 1609 podepsal Rudolfův majestát – náboženskou svobodu, uzákonující českou konfesi.

Jednotě se staly velkou oporou některé šlechtické rody z Čech a Moravy, které nezakazovaly a z části i podporovaly její působení na svých panstvích. Významný je rod Žerotínů, zejména Jan Starší ze Žerotína a jeho syn Karel Starší, kteří oba nad Jednotou bratrskou drželi ochrannou ruku.

Podporovali i činnost tiskárny, kde vycházely kancionály a žaltáře. Tiskárna působila nejdříve v Ivančicích na panství nábožensky snášenlivých pánů z Lipé. Zde vyšel Nový zákon přeložený z řečtiny Janem Blahoslavem. Roku 1508 byla tiskárna přestěhována na bezpečnější místo –

náměšťské panství Jana Staršího ze Žerotína. Překlad celého Starého zákona z hebrejštiny dokončila skupina překladatelů v Kralicích, kde v roce 1613 celý nový překlad vyšel tiskem. Bible Kralická – jedněmi milována jako nejcennější majetek, druhými pokládána za nejhorší kacířský jed. V době protireformace byla Bible Kralická označována za “nenapravitelnou” a stala se důležitým pojítkem mezi českými nekatolíky v exilu a tajnými nekatolíky po celých 160 let násilné rekatolizace na území Čech a Moravy.

Po bitvě na Bílé hoře byla tiskárna v roce 1622 ukryta v Žerotínově zámku v Náměšti nad Oslavou. V roce 1629 přechodně v Přerově a odtud byla přestěhována do Lešna, kde ji používal Jan Ámos Komenský. V roce 1656 tam při požáru města lehla popelem. Výsledky westfálského míru po třicetileté válce roku 1648 a ztráta naděje na zvrát poměrů ovládaných Habsburky přivedly v roce 1650 Komenského k sepsání Kšaftu umírající matky Jednoty Bratrské, v jehož závěru symbolicky odkázal českému národu i Bibli Kralickou. I když počet zničených nekatolických knih dosáhl desetitisíců, mnoho exemplářů bratrských biblických tisků – Bible, zpěvníky a další – přečkalo toto období, považované obrozenci 19. století za “dobu temna”. V roce 1936 byl v Kralicích nad Oslavou instalován pomník Bible Kralické zaznamenaný v Guinnessově knize rekordů jako první pomník věnovaný konkrétní knize.

Odkaz Bible dosud ovlivňuje myšlení a jednání mnoha lidí a proto je stále živý. O její velikosti a nadčasovém poselství svědčí to, že je stále znovu a znovu překládána a že je nejprodávanejší knihou na světě. Již přes dva tisíce let ovlivňuje vzdělanost, kulturu, jazyk, morálku a vůbec mentalitu nejen křesťanů, ale statisíců lidí všech národů. Přestože se svět a společnost stále rychleji mění a vyvíjí, odkaz Bible zůstává jako trvalá neměnná hodnota. Každých dvacet let přichází nějaká politická doktrína, která se po svém myšlenkovém vyčerpání hroutí. Jsme svědky rozpadu hodnot, i těch, které lidé ctíli po staletí – je to eroze dědictví a rozdrobení základů, na kterých stavěli naši předkové. Jsme odtrháváni od historické integrity našich předchůdců. Myslíme, že víme vše lépe, všemu lépe rozumíme. Byli však naši otcové skutečně na omylu, že věřili v Boha a v to, co je psáno v Bibli? Učitel národů Jan Ámos Komenský vyznal: “Kdyby se někdo zeptal na teologii, chopil bych se Bible a celým srdcem vyznal: Věřím všemu, co je napsáno v této knize.”

Oldřich Někvinda, kurátor sboru ČCE v Hořicích